

Responsibility And Activity Of The Student In The Educational Process

Dosmatova Dilnoza

Student of the 2nd specialty, group 214

Annotation

This article comprehensively covers the issue of responsibility and activity of the student in the educational process. It is scientifically substantiated that the student's conscious approach to educational activities, independent thinking and active participation in the educational process directly affect his level of knowledge and professional training. Also, effective methods of increasing student activity based on modern pedagogical approaches are analyzed.

Keywords: student, educational process, responsibility, activity, motivation, independent learning, interactive methods, pedagogical technologies, educational effectiveness.

Annotatsiya

Ushbu maqolada talabning ta'lim jarayonidagi mas'uliyati va faolligi masalasi kompleks tarzda yoritilgan. Talabning o'quv faoliyatidagi ongli yondashuvi, mustaqil fikrlashi va ta'lim jarayonida faol ishtiroki uning bilim darajasi hamda kasbiy tayyorgarligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida talabalar faolligini oshirishning samarali usullari ham tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: talaba, ta'lim jarayoni, mas'uliyat, faollik, motivatsiya, mustaqil ta'lim, interaktiv metodlar, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi.

Hozirgi globallashuv sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Zamonaviy jamiyat raqobatbardosh, mustaqil fikrlay oladigan, ijodiy yondasha oladigan mutaxassislarni talab etadi. Bunday kadrlarni tayyorlash esa bevosita ta'lim jarayonining samaradorligiga bog'liq. Ta'lim samaradorligini ta'minlashda esa talabning o'zni alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki talaba nafaqat bilim oluvchi, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida namoyon bo'ladi.

An'anaviy ta'lim tizimida asosiy e'tibor o'qituvchiga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida markazda talaba turadi. Bu esa talabning o'z o'qishiga nisbatan mas'uliyatini oshirishni, shuningdek, uning dars jarayonidagi faolligini kuchaytirishni talab etadi. Shu sababli talabning mas'uliyati va faolligi masalasi pedagogika va ta'lim nazariyasining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Talabning ta'lim jarayonidagi mas'uliyati uning o'quv faoliyatiga ongli, tizimli va maqsadga yo'naltirilgan yondashuvi orqali namoyon bo'ladi. Mas'uliyat tushunchasi shaxsning o'z harakatlari natijasini anglash va u uchun javob bera olish qobiliyati bilan bog'liq. Talaba nuqtai nazaridan bu, avvalo, o'zining asosiy vazifasi – bilim olish ekanligini chuqur anglashni talab etadi. Mas'uliyatli talaba dars mashg'ulotlarida muntazam qatnashadi, berilgan topshiriqlarni o'z vaqtida bajaradi va o'z bilimini oshirish uchun qo'shimcha manbalarni mustaqil ravishda o'rganadi. U o'z oldiga aniq maqsadlar qo'yadi va ularni amalga oshirish uchun rejalashtirilgan holda harakat qiladi. Bunday yondashuv talabning nafaqat akademik muvaffaqiyatiga, balki uning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Talabning mas'uliyati, shuningdek, uning o'zini-o'zi nazorat qilish, o'z faoliyatini tahlil qilish va kamchiliklarini bartaraf etishga intilishi bilan ham belgilanadi. Bu jarayon o'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlarini shakllantiradi va talabning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, hozirgi axborotga boy davrda mustaqil o'rganish qobiliyati eng muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Shu bois talabning mas'uliyati faqatgina o'qituvchi

tomonidan berilgan topshiriqlarni bajarish bilan cheklanib qolmasdan, balki o'z bilim doirasini kengaytirishga bo'lgan ichki ehtiyoj bilan ham belgilanadi.

Ta'lim jarayonida talabaning faolligi esa uning bilim olish jarayonidagi ishtirok darajasi bilan ifodalanadi. Faollik tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u intellektual, ijtimoiy va amaliy jihatlarni o'z ichiga oladi. Intellektual faollik talabaning yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayonida fikrlashi, tahlil qilishi va xulosa chiqarishi bilan bog'liq bo'lsa, ijtimoiy faollik uning guruhdagi ishlarda ishtiroki, fikr almashishi va hamkorlik qilishida namoyon bo'ladi. Amaliy faollik esa olingan bilimlarni real vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini ifodalaydi.

Faol talaba dars jarayonida passiv tinglovchi bo'lib qolmaydi, balki o'z fikrini erkin bildiradi, savollar beradi va muhokamalarda faol qatnashadi. Bunday ishtirok talabaning bilimni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi, chunki u o'rganilayotgan materialni faqat eslab qolmay, balki uni tushunishga va amalda qo'llashga intiladi. Shu jihatdan faollik ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Bundan tashqari, faollik talabaning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va uni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Talabaning mas'uliyati va faolligi o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular bir-birini to'ldiradi va mustahkamlaydi. Mas'uliyatli talaba, odatda, o'z o'qishiga jiddiy yondashadi va bu uning faolligida ham namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, faol ishtirok etish jarayoni talabaning o'z bilimiga nisbatan mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Bu ikki omilning uyg'unligi natijasida talaba ta'lim jarayonining markaziy subyektiga aylanadi. Natijada u bilimni ongli ravishda o'zlashtiradi, uni tahlil qiladi va kelajakdagi kasbiy faoliyatida qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalar faolligini oshirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Buning uchun o'qituvchilar tomonidan interaktiv metodlardan samarali foydalanish talab etiladi. Jumladan, muammoli ta'lim, loyihaviy yondashuv, "case study", debat va munozaralar talabalarning dars jarayoniga faol jalb etilishiga xizmat qiladi. Bunday metodlar talabaning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, uning bilimga bo'lgan qiziqishini oshiradi va o'quv jarayonini yanada samarali qiladi.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham talabalar faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Onlayn ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar, masofaviy ta'lim vositalari talabalarga mustaqil o'rganish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bu esa o'z navbatida talabaning mas'uliyatini ham oshiradi, chunki u o'z ta'lim jarayonini mustaqil ravishda boshqarishga o'rganadi.

Biroq amaliyotda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim talabalar o'qishga nisbatan yetarli darajada mas'uliyat bilan yondashmaydi, darslarda passiv bo'lib qoladi. Buning asosiy sabablari qatoriga motivatsiyaning pastligi, o'quv jarayonining yetarli darajada qiziqarli tashkil etilmaganligi, individual yondashuvning yetishmasligi kiradi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish, talabalarni rag'batlantirish tizimini kuchaytirish va ularning individual xususiyatlarini inobatga olish zarur.

Xulosa qilib aytganda, talabaning ta'lim jarayonidagi mas'uliyati va faolligi ta'lim samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Mas'uliyatli va faol talaba o'z bilimni mustaqil ravishda rivojlantira oladi, tanqidiy fikrlaydi va zamonaviy jamiyat talablariga javob bera oladigan yetuk mutaxassis sifatida shakllanadi. Shu bois ta'lim tizimida talabalarning mas'uliyati va faolligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Abduqodirov A.A. Ta'lim jarayonini tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2020.

Askarov, O. O., Abdurakhimov, B. A., & Janani, V. (2023). RESULTS AND SURVEYS ABOUT AWARENESS OF THE MITRAL VALVE PROLAPSE.

- Абдурахимов, Б. А., Тохтаев, Г. Ш. У., Сафаров, Х. Х., & Улмасов, Ж. М. (2023). ПРИНЦИПЫ ПРОВЕДЕНИЯ ФОТОХИМИОТЕРАПИИ В ДЕРМАТОЛОГИИ (ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ). *Academic research in educational sciences*, 4(2), 108-127.
- Абдурахимов, А. Б. (2024). ИЗУЧЕНИЕ УСЛОВИЙ ТРУДА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВРЕДНЫХ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА НА МЕДЕПЛАВИЛЬНЫХ И ОБОГАТИТЕЛЬНЫХ ЗАВОДАХ.
- Sidikova, N. N., Vaxidova, A. A., Murtazina, E. I., & Rakhimullina, F. N. (2026). Peculiarities of Personality Value Orientations in a Situation of Uncertainty. *ARPHA Proceedings*, 11, 657-667.
- Sidikova, N. N. (2026). LINGUOCULTURAL REPRESENTATION OF PATRIOTISM IN POETIC DISCOURSE. *Modern World Education: New Age Problems–New solutions*, 3(2), 64-67.
- Sidikova, N. N. (2026). THE CONCEPT OF INDIVIDUALISM IN ROMANTICISM. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 7(01), 351-358.
- Siddikova, N. N., Gafforova, S., & Gafforova, I. (2022). APPROACHES TO DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE TEACHING SYSTEM IN NONLINGUISTIC HIGH SCHOOLS OF UZBEKISTAN. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 24), 381-388.
- Bo'Riyeva, G. (2023). Saida Zunnunova she'riyatida sintaktik takrorlar. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(5), 186-192.
- Bazarova, S. H. (2021). Pre-processing of audio signals. *Мировая наука*, (1), 6-8.
- Sh, B. S. (2014). Feminism and Korean Literature. *ЦЕНТР КОРЕЕВЕДЕНИЯ*, 29.
- Тулкиновна, Г. А., & Эшбоева, Т. С. (2020). Cognitive analysis of the concept «woman»'in the French language. *Молодой ученый Международный научный журнал*, (30), 320.
- Najmiddinova, M. N. Mehmondo 'stlik" tushunchasiga oid maqollarning pragmatik tahlili. *Universal journal of social sciences philosophy and culture".-* [https://scienceresearch.uz/index. php/UJSSPC/article/view/286](https://scienceresearch.uz/index.php/UJSSPC/article/view/286) ISSN, 2992-8834.
- ШУКУРОВИЧ, К. 1 ШЕРМАТОВ/SHERMATOV. *Законодательство*, 100, 7.
- Тагаева, Т. (2025). The system of personages in WS Maugham's works. *Диалог, интеграция наук и культур в процессе научного и профессионального образования*, 1(1), 116-118.
- Saidazimkhon, S. (2022). Lexicographical formation and the usage of military terminology in English. In *International Conferences (Vol. 1, No. 11, pp. 57-62)*.
- Begmatov, K. M. (2023). Development of Pedagogical Skills of A Foreign Language Teacher Through Educational Technologies. *JournalNX*, 9(10), 218-220.
- Begmatov, Q. M. (2020). METHODS OF TEACHING GERMAN AS A SECOND LANGUAGE AFTER FIRST FOREIGN LANGUAGE. *Theoretical & Applied Science*, (4), 648-651.
- Begmatov, Q. (2019). On the issue of optimizing the teaching of German as a second foreign language in a non-linguistic university. In *Science and practice: a new level of integration in the modern world (pp. 29-31)*.
- Abdijalilovna, E. S. (2022). Educational culture as a social phenomenon.
- Elmuradova, S. A. (2022). CHET TIL O'QITISH METODIKASIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR. *Ученый XXI века*, (2 (83)), 58-61.
- Elmurodova, S. A., Eshbo'riyev, R., & Haydarov, U. E. (2023). OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI TA'MINLASH VA BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI. *Issue 4 of 2023 (140/1)*, 4(135), 5-12.
- Urazaliyeva, I. R., Ramanova, D. Y., & Jo'raboyeva, D. N. (2026). EVALUATION OF THE COMBINED PREVENTIVE EFFICACY OF HORMONAL THERAPY AND LIFESTYLE

INTERVENTIONS IN WOMEN WITH POLYCYSTIC OVARY SYNDROME. Eureka Journal of Health Sciences & Medical Innovation, 2(1), 672-682.

- Ramanova, D., Urazalieva, I., Ishmukhamedova, S., Turayev, B., & Shoyusupova, H. (2020). The importance of family and family values in the formation of a healthy lifestyle. Systematic Reviews in Pharmacy, 11(12).
- Urazalieva, I. R., Arslanbekova, N., & Ramanova, D. Y. (2020). ANALYSIS OF THE QUALITY AND EFFICIENCY OF WORK OF VISITING NURSES BASED ON THE MATERIALS OF EXPERT EVALUATION. Новый день в медицине, (4), 330-333.
- Urazalieva, I., Mirpayziyeva, M., Usmanbekova, G., Ramanova, D., & Khalilov, S. (2020). Basic rights of a doctor and patient in the Republic of Uzbekistan. Systematic Reviews in Pharmacy, 11(11), 716-720.
- Мирсагатова, Д. Ш., & Раманова, Д. Ю. (2018). РОЛЬ МЕДИЦИНСКОЙ СЕСТРЫ В ОКАЗАНИИ ПАЛЛИАТИВНОЙ ПОМОЩИ БОЛЬНЫМ С ОНКОЛОГИЧЕСКИМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ. In Современная медицина: новые подходы и актуальные исследования (pp. 60-64).
- Jo'rayev R.X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2019.
- Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.
- Tolipov O'.Q. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2015.